

20. Майборода О. Користь і сантимент в україно-російських відносинах [Електронний ресурс] / О. Майборода // Дискуссионный клуб «Саммит». – Режим доступу : <http://dc-summit.info/proekty/ukraina-i-rossija/991-korist-i-santiment-v-ukrainorosijskih-vidnosinah.html> - 18.06.2010.

В статье рассмотрены международно-правовые формы и практические последствия заключения и реализации межправительственных украинно-российских соглашений относительно развития совместных проектов в области связи, авиастроения и атомной энергетики в 2010-2012 годах.

The article deals with international legal form and practical implications of the conclusion and implementation of the Russian-Ukraine intergovernmental agreements on joint development projects in the satellite global positioning and communications, aviation and nuclear power in 2010-2012.

Стаття надійшла до редколегії 17.01.2013

УДК 341: 620.9

Кориневич А. О., КНУ імені Тараса Шевченка

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Стаття присвячена дослідженню становлення та розвитку міжнародно-правового регулювання використання енергетичних ресурсів та міжнародних відносин держав у енергетичній сфері. У ній наводяться та аналізуються зародки та ключові етапи цього процесу. Особлива увага присвячена Договору до Енергетичної Хартії як основи багатосторонньої моделі співробітництва держав у енергетичній сфері.

Міжнародне право почало регулювати міжнародні відносини в сфері енергетики у 70-і роки ХХ століття. До цього часу не існувало міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин в сфері енергетики. Існували лише національні правові регулювання електроенергетичної, вугільної та ядерної галузі. Нафта була єдиним винятком, оскільки вона повинна була відправлятися з далеких країн-виробників до колишніх метрополій, а колишній зв'язок між видобуванням, перевезенням і продажем був порушений в результаті процесу деколонізації. Навіть в той час національні нафтові

ринки дуже жорстко регулювались, з монопольними правами та контролем цін або, щонайменше, з перевагами для національних нафтових компаній, які повинні були видобувати нафту для підняття національних економік. В той час в контексті міжнародно-правового регулювання відносин в сфері енергетики існували лише загальні норми, що мали звичаєвий характер і які впливали на міжнародне інвестування нафтової промисловості [1, р. 1129]. Це були традиційні норми, що захищали інвестиції та право власності і які згодом поставили під питання держави «Третього Світу» під гаслом «Нового міжнародного економічного порядку». Однак ці звичаєві норми не стосувалися лише енергетичного сектору, про них можна говорити в контексті енергетики лише зважаючи на те, що інвестиції у нафтову і видобувну галузі склали основну частину іноземних інвестицій в той час і найбільше підлягали регулюванню. В цей же час існувало також право відповідальності за заподіяння ядерної шкоди, що складалося в основному з міжнародних договорів. Однією з основних концепцій «Нового міжнародного економічного порядку» була концепція націоналізації і компенсацій, що стосувалася західних нафтових компаній.

Ситуація докорінно змінилась за останні чотири десятиріччя. По-перше, виникли національні галузі права, які не лише здійснюють контроль за державними енергетичними монополіями, які, можливо, в історичному контексті стали першим елементом національного енергетичного права. По-друге, до появи розвинутого нафтогазового права, що діє, зокрема, як адміністративне право і регулює питання надання ліцензій на доступ до розвідки і розробки родовищ, протягом 1970-х років призвело відкриття родовищ нафти і газу в голландських, норвезьких, англійських і данських прибережних зонах. Національне і порівняльне нафтогазове право стало предметом дослідження відділу енергетичного права і права природних ресурсів Міжнародної асоціації адвокатів (Section on Energy & Natural Resources Law of the International Bar Association), що була заснована в кінці 1970-их років і Центру досліджень нафтового права в Університеті м. Данді (Centre for Petroleum Law Studies at the University of Dundee). Ліцензування було лише першим кроком до теоретичної концептуалізації нафтогазового права. З розвитком нафтогазової сфери встановлені норми приватного права (зокрема, щодо спільних підприємств) пристосовувалися до специфічних умов високого ризику, довгострокових інвестицій у нафтогазову сферу. З'являлися нові галузеві контрактні форми, такі як угода про спільне управління, контракт, укладений в результаті торгів або проведення тендеру,

контракт на проектне фінансування, контракт на транспортування, контракт на будівництво трубопроводів та ін.

Можна з впевненістю сказати, що значний вплив на становлення міжнародно-правового регулювання використання енергетичних ресурсів та формування міжнародного енергетичного права мала фрагментація міжнародного права. До явища фрагментації призвели події кінця ХХ – початку ХХІ ст., зокрема розширення предметної сфери регулювання міжнародного права, посилення регіональної та загальносвітової взаємозалежності, набуття індивідами більшої самостійності на міжнародній арені [2, с. 7]. Процес фрагментації характеризується проліферацією міжнародно-правових норм та інститутів; автономністю чи самодостатністю деяких міжнародно-правових режимів; поширенням міжнародного права на ті сфери відносин, які раніше не вважалися придатними для міжнародно-правового регулювання; регіоналізацією та спеціалізацією міжнародного права; створенням міжнародних судів та інших органів, що застосовують і тлумачать міжнародне право та мають компетенцію, яка співпадає повністю або частково. Для становлення міжнародного енергетичного права найбільше значення мало поширення міжнародного права на сферу відносин, яка раніше не вважалася придатною для міжнародно-правового регулювання – на енергетичну сферу. При цьому міжнародне енергетичне право навряд чи можна вважати режимом ізольованим від решти міжнародно-правових режимів, адже характер співвідношення міжнародного енергетичного права з галузями міжнародного права, взаємозв'язок принципів міжнародного енергетичного права з основними принципами міжнародного права свідчать про тісні зв'язки міжнародного енергетичного права зі складовими елементами системи міжнародного права.

Процес розвитку міжнародного та національного нафтогазового права продовжився у 1970-і 1980-і роки і паралельно до цієї галузі права проходило етап становлення енергетичне право, основним елементом якого була електроенергія. Лібералізація політики у енергетичній сфері, яка переважала у світі протягом останніх двадцяти років, призвела до приватизації енергетичного сектору, що сприяло розвитку економічного регулювання та контролю за діяльністю нових приватних суб'єктів у енергетичному секторі, монополій, які ще залишилися, а з часом з'явилися і почали функціонувати конкурентні енергетичні ринки. До цієї лібералізації відносили у енергетичному секторі були в основному вертикальними, на основі планово-адміністративної моделі, державної власності, або, в деяких випадках, за участю приватних монополій, які, фактично, знаходилися під значним державним

контролем. Нова ж структура відносин в енергетичній галузі є в основному горизонтальною, тобто вона передбачає укладання контрактів між різними суб'єктами, які колись були частиною монополізованої енергетичної галузі.

Іноземні інвестиції в нафтогазову промисловість були основою викликів, що згодом постали перед енергетичними галузями країн. Наразі відбувається випробовування новою хвилею іноземних інвестицій в енергетичні галузі в розвинених країнах, країнах що розвиваються та країнах з перехідною економікою. Це було викликано недавньою зміною політики приватизації і лібералізації в усьому світі. Інвестування у нафтогазову сферу, інвестування у нові види енергії, а також інвестування в інфраструктуру як і раніше піддається політичному ризику і є більш складним та непередбачуваним для інвестора ніж інвестиції у виробництво або послуги. Причиною є довгострокова та капіталомістка природа інвестицій в енергетичну галузь, яка піддає небезпеці великі інвестиції протягом значного часу, а також те, що на основі політичних міркувань, іноземний інвестор піддається тиску і його права порушуються набагато частіше, ніж права державної компанії або інвестора з приймаючої держави.

Захист іноземних інвестицій традиційно регулювався та регулюється двосторонніми договорами (концесіями, комерційними угодами та ін.). На сьогодні укладено більше двох тисяч двосторонніх інвестиційних договорів (так званих «BITs» – Bilateral Investment Treaties). Ці договори, їхні положення, які багато в чому є стандартизованими та уніфікованими, визначили зміст основних сучасних багатосторонніх торговельних та інвестиційних угод, таких як Угода НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю), Договір до Енергетичної Хартії (ДЕХ), тобто, призвели до виникнення багатосторонніх міжнародних договорів. Їхня мета полягає не у спрямуванні інвестицій чи торгівлі, а в полегшенні операцій, зниженні політичних та регулятивних ризиків і, тим самим, в сприянні розширенню та забезпеченні безпеки торгівлі та інвестиційних потоків. Загальна функція таких багатосторонніх договорів полягає в зниженні операційних витрат, які підвищуються, коли мова йде про ситуації підвищеного ризику, в основному у ситуаціях з нестабільним чи неефективним урядом або з урядом, що характеризується недостатнім рівнем управління. Інвестиційний арбітраж, що створюється у відповідності з цими договорами, є важливим кроком у напрямку міжнародного судового перегляду національних адміністративних актів. «Погане управління» в свою чергу полягає в низькому рівні «закону і порядку», неповазі до закону, до власності та контрактів,

великомасштабній корупції, у застосуванні непрозорих відносин між державою і бізнесом. Такі особливості «поганого управління» є, найімовірніше, спільними для країн з відсталим економічним розвитком. Багатосторонні міжнародні договори є відповіддю на глобалізацію світової економіки, вони ініціюють створення глобальних правил дій урядів. Ці договори мають особливу роль для міжнародних інвестицій в енергетичну сферу зважаючи на переваги, які надають ці договори у випадках інвестиційних спорів, адже вони захищають інвестора від політичних ризиків у приймаючій державі, від мінливості політичних процесів приймаючої держави. Міжнародне енергетичне право являє собою сучасні зусилля створити правову основу для світової економіки, зокрема в рамках багатосторонніх міжнародних договорів у сфері інвестицій в енергетичну галузь. Але міжнародне енергетичне право це не тільки інвестиційні договори. Міжнародне енергетичне право це також все більш зростаюча кількість торговельних угод на основі правил ГАТТ/СОТ. Нафта ніколи не розглядалась як товар в рамках ГАТТ, оскільки імпортери залежали від вільного імпорту і тому рідко встановлювали імпорتنі обмеження. Але з переробкою та експортом нафтопродуктів з країн виробників, а також інтеграцією газу, вугілля та електроенергії в міжнародну або регіональну торгівлю виникає питання торговельних бар'єрів. І при торгівлі енергоресурсами сторони все більше намагаються брати за основу правила ГАТТ/СОТ.

На сьогодні Європейський Союз являє собою найбільш розвинений приклад міжнародного регулювання енергетики. З 1985 року відбулося запровадження, в рамках програми внутрішнього ринку, великого масиву законодавства ЄС, головним чином у формі директив, яке стосується свободи торгівлі, свободи інвестицій, недискримінаційного доступу до енергетичних ресурсів за допомогою ліцензування, вільного транзиту, доступу до об'єктів енергетики і транспорту, недискримінаційних закупівель державних органів і підприємств енергетичного сектору та застосування законодавства про конкуренцію до монопольних прагнень. «*Acquis Communautaire*» Європейського Союзу у сфері енергетики визначає план та виступає як точка відліку для переговорів щодо глобального порядку, правил та принципів у сфері енергетики. Європейська практика у сфері торгівлі енергоресурсами є неоціненним досвідом для усього світу, її правила та принципи можуть бути основою для глобальної моделі.

Договір про заснування Європейського Співтовариства Вугілля і Сталі (Паризький договір), який був підписаний 18 квітня 1951 року і припинив свою дію 23 липня 2002 року, заснував спільний режим для вугілля та сталі на строк 50 років – Європейське Співтовариство Вугілля

і Сталі. Договір був підписаний у Парижі Францією, Німеччиною, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом. За умовами договору держави-учасниці створили Співтовариство з метою вільного руху вугілля та сталі і вільного доступу до засобів виробництва [3, с. 464]. Також за договором засновувалося Вище правління, яке здійснювало нагляд за ринком, повагою до конкуренції і прозорістю ціни. Передумовою до укладення договору став план міністра закордонних справ Франції Робера Шумана, викладений у заяві (декларації) 9 травня 1950 року. Шуман запропонував, щоб вугільна і сталеливарна промисловості Франції та Німеччини були під контролем єдиного Вищого правління в рамках організації, до якої могли приєднатися й інші європейські держави. Договір про заснування Європейського Співтовариства Вугілля і Сталі вступив в силу 24 липня 1952 року, строк його дії становив п'ятдесят років. Спільний ринок, запроваджений договором, був відкритий 10 лютого 1953 року для вугілля, залізної руди і металобрухту, 1 травня 1953 року – для сталі. Основною метою, визначеною у статті 2 договору, було сприяння економічному росту, росту рівня зайнятості населення і підвищення стандартів життя шляхом створення спільного ринку з вугілля та сталі. З метою створення спільного ринку вугілля та сталі договір запровадив вільний рух товарів без митних зборів та тарифів. Договір забороняв дискримінаційні заходи та субсидії держав щодо вугільної та сталеливарної галузі. За договором також передбачалося незалежне від держав фінансування Європейського Співтовариства Вугілля і Сталі шляхом впровадження податку на продукцію металургійної та вугледобувної промисловості. Договір включав два протоколи, один з яких стосувався створення Суду, другий – відносин Європейського Співтовариства Вугілля та Сталі з Радою Європи, а також Конвенцію щодо перехідних положень, які стосувалися імплементації договору, відносин з третіми державами та загальних гарантій. За Договором про заснування Європейського Співтовариства Вугілля і Сталі створювалися інституції Європейського Співтовариства вугілля та сталі, які включали: Вище правління, Асамблею, Раду Міністрів та Суд. За договором Європейське Співтовариство Вугілля та Сталі було юридичною особою.

Другим договором, укладеним у 1950-і роки, що стосувався енергетичного сектору, був Договір про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії («Другий Римський договір»), підписаний Францією, Німеччиною, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом 25 березня 1957 року в м. Рим. Договір набув чинності 1 січня 1958 року. Першочерговою метою підписання договору була

координація дослідних програм держав-членів з метою мирного застосування атомної енергії. За договором створювалося Європейське Співтовариство з Атомної Енергії (Євратом). Договір про Євратом мав сприяти формуванню і розвитку європейської атомної енергетики для того, щоб держави-члени могли отримувати користь від розвитку атомної енергетики та забезпечення безпеки постачання матеріалів, а також забезпечення високих стандартів безпеки. Завданням Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії був розвиток атомної енергетики держав-членів. Положення договору застосовуються до держав-членів, фізичних осіб, приватних і державних установ, які здійснюють свою діяльність у сферах, що врегульовуються договором, зокрема у сфері виготовлення розчеплюваних матеріалів, вихідних речовин і руд. За договором створювалося Європейське Співтовариство з Атомної Енергії (Євратом). Його основними завданнями є: 1). Розвиток дослідницької роботи і поширення технічної інформації; 2). Розробка єдиних норм безпеки для захисту здоров'я трудящих і всього населення, а також контроль за виконанням цих норм; 3). Спрощення режиму інвестування і забезпечення встановлення основних установок, необхідних для розвитку атомної енергетики держав-членів Європейського Співтовариства з Атомної Енергії; 4). Контроль за регулярним і справедливим постачанням споживачів у Співтоваристві ядерним паливом і рудою; 5). Контроль за тим, щоб ядерні матеріали, що використовуються в мирних цілях, не використовувалися для інших цілей (зокрема, військових); 6). Використовувати своє право власності на володіння спеціальними матеріалами, що розщеплюються; 7). Сприяти прогресу у сфері мирного використання атомної енергії, співпрацюючи з іншими державами і міжнародними організаціями; 8). Створення спільних підприємств.

Менше з тим, основний інструмент європейської економічної інтеграції того часу, – Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства від 25 березня 1957 року, не містив жодного положення щодо енергетичної політики. Відсутність спеціальної глави про енергетичну політику у Договорі про заснування Європейського Економічного Співтовариства на певний час зупинила розвиток енергетичної політики та енергетичного права Європейського Співтовариства. Період між 1958 і 1972 роками розглядається як такий, у якому не вистачало ефективної спільної політики у сфері енергетики [4, р. 227].

У відповідь на нафтову кризу 1973 року держави-члени Європейського Співтовариства розпочали розробку спільної енергетичної стратегії, яка б мала на меті захист національних інтересів

держав-членів. Таке прагнення держав-членів знайшло відображення у прийнятті Радою певних нормативних актів, зокрема, Резолюції від 17 вересня 1974 року щодо нової стратегії енергетичної політики для Співтовариства. Суттєвіша правова база для європейської енергетичної інтеграції була досягнута, коли 1 липня 1987 року набрав чинності Єдиний Європейський Акт. Цей договір вніс зміни до договорів про Європейські Співтовариства, проте найзначніші зміни він вніс до Договору про заснування Європейського Економічного Співтовариства. Стаття 8а встановила мету запровадити до кінця 1992 року внутрішній ринок – простір без внутрішніх кордонів, у якому забезпечувався б вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу. В рамках Європейського Співтовариства у 1985 р. президент Європейської Комісії Жак Делор запропонував план створення внутрішнього європейського ринку. Щоб збільшити шанси на успіх у творенні єдиного внутрішнього ринку і було внесено зміни до установчого Договору про заснування Європейського Економічного Співтовариства. Згодом Європейська Комісія використовувала положення щодо внутрішнього ринку як правову основу для подальших законодавчих ініціатив щодо секторів електроенергетики та природного газу [4, р. 228].

Договір про Європейський Союз, який був підписаний 7 лютого 1992 року в місті Маастрихт (Нідерланди) і вступив в силу 1 листопада 1993 року, був важливим для енергетичного сектору з огляду на декілька обставин. Він включив заходи у «сферах енергетики, захисту громадянських прав і туризму» у список сфер діяльності співтовариства (Стаття 3), а також додав статтю щодо заохочення трансєвропейських мереж у сфері транспорту, телекомунікацій та енергетичних інфраструктур (Стаття 129b (Стаття 154)).

Північноамериканська угода про вільну торгівлю (Угода НАФТА), підписана у грудні 1992 року Сполученими Штатами Америки, Мексикою і Канадою запровадила зону вільної торгівлі між цими державами. Частина друга Угоди НАФТА присвячена торгівлі товарами, глава 6 частини другої – енергії та основним нафтохімічним товарам [5]. Пункт 2 статті 601 Угоди НАФТА встановлює, що сторони визнають що є бажаним посилювати важливу роль, яку відіграють енергетичні та основні нафтохімічні продукти, у зоні вільної торгівлі та підтримувати цю мету шляхом стійкої і поетапної лібералізації. Згідно із положенням пункту 3 цієї ж статті 601, сторони визнають важливість наявності прозорих і міжнародно-конкуруючих енерго- та нафтохімічних секторів задля просування їхніх особистих національних інтересів.

Напевно найважливішою віхою у становленні міжнародно-правового регулювання використання енергетичних ресурсів стало

прийняття ДЕХ, який є головним багатостороннім міжнародним договором в енергетичній сфері. Прем'єр-міністр Нідерландів Рууд Любберс розпочав «Процес Енергетичної Хартії» у липні 1990 року, запропонувавши механізм, який мав на меті допомогу радянським республікам у їхньому переході до ринкової економіки [6, р. 524]. В Європейському Союзі була зініційована спільна стратегія, яка мала на меті об'єднання проблем Західної Європи (безпека енергетичних поставок) з можливостями східноєвропейських держав (багаті нерозвідані запаси нафти і газу). Ця стратегія засновувалася на сприянні західним інвестиціям (перш за все з держав Євросоюзу) у енергетичний сектор держав Східної Європи, а також на транзиті енергетичних ресурсів зі Сходу на Захід. Ця стратегія сприяла б забезпеченню більшої диверсифікації енергетичних поставок до Євросоюзу і відкриттю нових можливостей для інвестицій держав-членів Європейського Союзу на Схід, а також сприяла б економічному розвитку східноєвропейських країн, що забезпечило б Євросоюзу надійних та процвітаючих сусідів. Стратегія мала на меті встановлення взаємозалежності між державами Західної та Східної Європи у питанні енергетичного постачання, яка б допомогла знешкодити все ще існуючу в Європі політичну конфронтацію – наслідок епохи «Холодної війни». І, звичайно, Європейський Союз прагнув забезпечити собі конкурентну перевагу у боротьбі зі Сполученими Штатами Америки за лідерство у світі.

ДЕХ та Протокол з ефективності енергетики та відповідних аспектів захисту навколишнього середовища були підписані у грудні 1994 року і вступили в силу в квітні 1998 року. Станом на жовтень 2009 року Договір був ратифікований 46 державами (в тому числі й Україною) і Європейським Співтовариством [7]. Чотири держави підписали ДЕХ, але ще не ратифікували його (Австрія, Білорусь, Ісландія, Норвегія). Стаття 45 ДЕХ впроваджує міжнародно-правову новелу – «тимчасове застосування». Держава може підписати договір, і, не ратифікувавши його, застосовувати його на тимчасових засадах (наприклад, Білорусь). Щоправда, з положення статті 45 Договору виникає питання, якою мірою такі держави зобов'язані згідно із положеннями ДЕХ. Російська Федерація, так само як і Білорусь, застосовувала ДЕХ на тимчасових засадах, але 20.08.2009 р. офіційно повідомила депозитарія про свій намір не ставати учасницею ДЕХ і, таким чином, ДЕХ перестав діяти для Росії 18.10.2009 р.

ДЕХ був заснований на положеннях Європейської Енергетичної Хартії 1991 року. В той час як Європейська Енергетична Хартія була, по суті, декларацією політичних намірів сприяти співробітництву

Східної та Західної Європи, ДЕХ є юридично обов'язковим багатостороннім міжнародним договором – єдиним такого роду договором, що регулює питання міждержавного співробітництва у галузі енергетики. Більше того, на сьогодні ДЕХ є одним з головних багатосторонніх договорів, який регулює питання захисту інвестицій. Він є важливим міжнародним договором, який забезпечує захист інвестицій і сприяє торгівлі та транзиту у спільноті держав-виробників та споживачів енергоресурсів, яка постійно збільшується. ДЕХ також встановлює основу для проведення внутрішніх реформ енергетичної галузі та забезпечення транскордонного інвестування і торгівлі у державах-учасниках.

Таким чином, міжнародно-правове регулювання використання енергетичних ресурсів та міжнародних відносин держав в енергетичній сфері за чотири десятиліття пройшло шлях із зародження національних галузей нафтогазового та електроенергетичного права, регіонального співробітництва в рамках ЄС і НАФТА до багатосторонньої моделі міжнародного співробітництва в рамках ДЕХ, який і сьогодні залишається головним багатостороннім міжнародним договором в енергетичній сфері. ЄС наразі має найбільш розвинений механізм правового регулювання енергетики, а модель ДЕХ поки що не отримала універсального визнання чи логічного продовження.

Бібліографічний список

1. Walde T. International Energy Law: An Introduction to Modern Concepts, Context, Policy and Players / Thomas Walde // Schneider Theobald, Handbuch zum Recht der Energiewirtschaft. – 2002. – P. 1127 – 1162.
2. Поєдинок О. Р. Права біженців у контексті фрагментації міжнародного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / О. Р. Поєдинок ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2010. – 20 с.
3. Українська дипломатична енциклопедія : у 2-х т. / за ред. Л. В. Губерського та ін. – Т. 1. – К. : Знання України, 2004. – 760 с.
4. Cross E. EU Energy Law. The Treaty Framework / Eugene Daniel Cross // Energy Law in Europe / Ed. Martha M. Roggenkamp, Anita Rønne, Catherine Redgwell, Iñigo del Guayo. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – P. 227 – 245.
5. North American Free Trade Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx?conID=590&mtpID=130>.
6. Konoplyanik A., Walde T. Energy Charter Treaty and its Role in International Energy / Andrei Konoplyanik and Thomas Walde // Journal of Energy & Natural Resources Law. – Vol. 24. – No 4. – 2006. – P. 523-558.

7. Статус ратифікації Договору до Енергетичної Хартії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.encharter.org/fileadmin/user_upload/document/Public_ratification_Treaty.pdf.

Стаття посвячена дослідженню становлення і розвитку міжнародно-правового регулювання використання енергетических ресурсів і міжнародних відносин держав в енергетическій сфері. В ній приведені і проаналізовані ключеві етапи цього процесу. Особое внимание уделено Договору к Энергетической Хартии как основе многосторонней модели сотрудничества государств в энергетической сфере.

The article is dedicated to the research of establishment and development of international legal regulation of utilization of energy resources and international relations in energy sphere. Main stages of this process are analyzed in the article. Particular attention is paid to the Energy Charter Treaty as the basis of multilateral model of cooperation of states in energy sphere.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2013

УДК 341.225.5.001.8:347.79

Короткий Т. Р., НУ «ОЮА»

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРО ОХОРОНУ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Проведена систематизація та огляд публікацій в сфері міжнародно-правової охорони морського середовища. Зроблено висновок про перспективність досліджень даного інституту міжнародного права.

Нормативна система інституту міжнародно-правової охорони морського середовища в даний час достатньо добре розроблена. Однак ця проблематика привертала увагу фахівців у сфері морського права не завжди. Тому важливим є аналіз розвитку доктрини та ступінь дослідженості даного інституту для визначення подальших напрямків наукового пошуку.

Тому метою даної статті є аналіз рівня дослідженості інституту міжнародно-правової охорони морського середовища в доктрині міжнародного права.

Виходячи із заявленої мети нами були поставлені такі наукові завдання: систематизувати наукові публікації у сфері міжнародно-